

Przemoc wobec dzieci ze strony nauczycieli

4 grudnia 2014

Każde dziecko jest inne, ale wszystkie dzieci są na swój sposób aktywne i twórcze. Dzieci chcą zdobywać umiejętności, współpracować i ponosić odpowiedzialność za siebie i innych. Podstawą wychowania powinien być zatem demokratyczny system wartości, zawarty w prawach człowieka. Prawo do życia, nietykalność osobista, prawo do sądu, prawo do prywatności, prawo do posiadania obywatelstwa. prawo do bezpłatnego wykształcenia, poszanowanie wolności jednostki, nienaruszalność życia człowieka, solidarność z zagrożonymi, poczucie własnej wartości, poszanowanie dla własnego środowiska i wszystkich żyjących istot ? to idee, które nie powinny być obce naszym dzieciom.

Rodzina to najważniejsze dla dziecka miejsce rozwoju. Niewątpliwie, to rodzina ponosi odpowiedzialność za opiekę nad dzieckiem i jego wychowanie. Rodzina jednak może przeżywać kryzysy, może z różnych przyczyn nie radzić sobie z opieką i wychowaniem dziecka. Dlatego tak ważne jest wspieranie rodziny przez istniejące instytucje i organizacje. Odpowiedzialność wszystkich dorosłych (krewnych, sąsiadów, nauczycieli, decydentów, opiniotwórców) polega na tym, aby byli wrażliwi na potrzeby młodego pokolenia, aby stwarzali warunki umożliwiające rozwój pozytywnych możliwości tkwiących w młodych ludziach. Dzieci, które czują, się doceniane, które otrzymują w domu i szkole wsparcie emocjonalne i wartościujące ? rozwijają poczucie własnej wartości i mają szacunek dla innych.

Zarówno w rodzinie, jak i w szkole, dziecko powinno mieć zapewnione:

- 1) zewnętrzne i wewnętrzne bezpieczeństwo,

- 2) rozwój zainteresowań i zdolności,
- 3) realizację potrzeby przywiązania,
- 4) przekonanie o własnej wartości,
- 5) poczucie niezawodności sojuszy,
- 6) możliwość przewodnictwa.

Spełnienie tych potrzeb w domu i szkole pozwoli na prawidłowy rozwój dziecka. Pójście dziecka do szkoły, gdzie dużą część dnia spędza się w licznej grupie, gdzie nauczyciele odnoszą się do ucznia z dystansem ? jest dla każdego ucznia dużym przeżyciem. Nauczyciel jest osobą mającą nad dzieckiem władzę, może decydować o jego pozycji w klasie. Nauczyciel, który okazuje dziecku niechęć, który publicznie wytyka błędy ? wpływa ujemnie na stosunek innych dzieci do tego ucznia.

Zdarza się, że w nowej dla dziecka sytuacji szkolnej ujawniają się jego źle ukształtowane właściwości. Jeżeli dziecko nie otrzyma w odpowiednim momencie pomocy ze strony szkoły, to odchylenia te nie tylko się ujawniają, lecz również pogłębiają, a do zaburzeń już istniejących dochodzą nowe[1]. Przeżyte niepowodzenia i upokorzenia prowadzą do obniżenia samooceny, niewiary we własne siły, rezygnacji z jakichkolwiek osiągnięć. U wielu uczniów pod wpływem trudności szkolnych powstaje silna nerwica lękowa. Utrwalane postawy lękowe przejawiają się u nich w postaci zaburzeń vegetatywnych. Dzieci te śpią niespokojnie, zrywają się w nocy, tracą apetyt, miewają biegunki lub wymioty nawykowe, nierzadko zaczynają się jękać, moczyć w nocy itp.

Należy podkreślić, że nauczyciele rzadko przeciwdziałają powstaniu uczucia zagrożenia oraz lęku u złego ucznia. Często zdarza się, że okazują niechęć uczniowi, który ma kłopoty w szkole, wyśmiewają jego wypowiedzi, używają krzywdzących określeń, a nawet przezwisk. Na wywiadówkach piętnują wobec wszystkich rodziców. Taki uczeń czuje się skrzywdzony i

upokorzony.

Budzi się wówczas u dziecka postawa agresywna i buntownicza. Bunt manifestuje się w formie aroganckich zachowań wobec dorosłych, lekceważenia obowiązków szkolnych, aspołecznych wybryków itp. Zdarza się, że tacy uczniowie w ogóle nie znajdują w swojej klasie kolegów, którzy chcieliby się z nimi zaprzyjaźnić. Unikają więc miejsca, gdzie spotykają się z lekceważeniem i dezaprobatą. Zaspokojenia potrzeby uznania szukają na nowym terenie. Staje się nim często nieformalna grupa rówieśnicza o charakterze destruktywnym, której członkowie znajdują wzajemne zrozumienie i wsparcie.

Problemy wychowawcze mogą sprawiać nie tylko uczniowie mający kłopoty z nauką, ale także dzieci uzdolnione. Wyprzedzają one swych rówieśników dojrzałością intelektualną, i w związku z tym mogą być izolowane od grupy. Przyczyną takiego stanu rzeczy mogą być cechy osobowości wyróżniającego się ucznia, np. miłość własna, zarozumiałość, nastawienie na osobiste sukcesy i brak koleżeńskości; albo też odsuwanie się od kolegów wynika po prostu z odmiennych zainteresowań i upodobań dziecka zdolnego[2].

Wyniki wielu badań wskazują na związek między nieprzystosowaniem dzieci zdolnych do wymagań szkoły a systemem wychowawczym i osobowością nauczycieli. Wysokość wymagań stawianych uczniom zależy głównie od nauczyciela.

Wychowawca nietolerancyjny, autorytatywny znajdzie w swej klasie wielu uczniów nie umiejących sprostać jego wymaganiom i będzie uważać ich za uczniów sprawiających trudności wychowawcze[3]. Gdy opiekę nad tą samą klasą obejmuje nauczyciel wyrozumiały i tolerancyjny liczba uczniów trudnych zmniejsza się znacznie.

Należy zaznaczyć, że znalezienie jakichkolwiek materiałów na temat przemocy w szkole, przemocy nauczycieli wobec dzieci, dzieci wobec dzieci czy dzieci wobec nauczycieli stanowiło

ogromną trudność. Dorośli nie chcą przyznać się do tego, że krzywdzą dzieci, że niszczą je psychicznie. Tym bardziej nie chcą się przyznać do tego nauczyciele, nie tylko ze wstydu, ale także z obawy o swoją reputację, pozycję w środowisku.

Nie tylko rodzina, ale również szkoła ponosi odpowiedzialność za poziom wychowania młodego pokolenia. W domu rodzice nie mają czasu na wychowywanie dzieci, a w niejednej szkole zachodzą procesy wychowania niezamierzonego. W większości szkół funkcjonują podsystemy, których dążenia mogą być całkowicie rozbieżne. Nauczyciele chcą kształtować uczniów według określonego wzoru, a uczeń chce być sobą, decydować o własnym rozwoju. Nauczyciel stawia sobie za zadanie wyszukanie, czego uczeń nie wie lub nie umie, aby wystawić ocenę, a uczeń starannie ukrywa własną niewiedzę, aby uniknąć oceny niedostatecznej. Nauczyciel wymaga posłuszeństwa i bezkrytycznego wykonywania poleceń, uczeń zaś buntuje się i, kiedy może, wprowadza nauczyciela w błąd. Czasami dobrowolnie poddaje się przewodnictwu wychowawcy, który jest dla niego wzorem do naśladowania, stanowi oparcie w trudnych momentach. Szkoła dla wielu uczniów jest instytucją, którą trudno polubić, doprowadza niektórych uczniów do rozpacz, a nawet do samobójstwa.

Uczeń może polubić szkołę wówczas, ?kiedy zaspokaja w niej swoje potrzeby, nie jest zagrożony upokorzeniem, szyderstwem czy ironią ze strony nauczycieli i kolegów, kiedy wymaga się od niego tyle, na ile go stać. W takich warunkach łatwo o dobre samopoczucie, radość ze współżycia z kolegami, radość z uzyskiwanych sukcesów w rzetelnej, twórczej pracy?.[4]

W szkole uczeń przebywa 6-7 godzin dziennie. W tym czasie szkoła przejmuje całkowitą opiekę nad potrzebami psychicznymi i biologicznymi dzieci oraz młodzieży. Sondaże prowadzone w szkołach wskazują, że wielu uczniów (ok. 30%) przychodzi do szkoły bez pierwszego śniadania. Nauczyciele alarmują, że zdarzają się omdlenia uczniów głodnych, kradzieże śniadań przynoszonych przez kolegów[5].

System szkolny jest nastawiony na przekazywanie wiedzy i kształcenie określonych umiejętności. Szkoła nie ukierunkowuje się na wychowywanie. Wychowanie jest realizowane przez wzory reprezentowane przez poszczególnych nauczycieli. W najwcześniejszym okresie życia dziecka funkcjonują wzory rodziców. W szkole uznanie zdobywa nauczyciel o wysokim poziomie kultury, wrażliwy na potrzeby dzieci.

Poważne błędy istniejących programów nauczania to: szczegółowość i przeładowanie. Opanowanie treści zawartych w programach wiąże się ze sprawdzaniem przyswojonej przez uczniów wiedzy i ocenianiem tego. W badaniach obejmujących 233 uczniów klas VI-VII, przeprowadzonych w 1991 r., na pytanie: czego boisz się w szkole? ? 54,6% respondentów odpowiedziało, że boi się oceny niedostatecznej, klasówek, odpowiedzi ustnych[\[6\]](#).

Ocenom negatywnym towarzyszy poczucie małej wartości. Bywa, że wystawiając ocenę niedostateczną nauczyciel w obecności kolegów kpi z ucznia, nazywa go leniem, nieukiem. Często przeżywane niepowodzenia szkolne, brak możliwości opanowania zbyt trudnego programu nauczania stają się powodem tragedii. Narastające niepowodzenia szkolne stanowią jedną z głównych przyczyn niedostosowania społecznego, chuligaństwa, narkotyzowania się, przestępczości nieletnich. Znane są też przypadki odbierania sobie życia z powodu złych wyników w nauce.

Z badań przeprowadzonych wśród odratowanych młodych - samobójców wynika, że wszyscy jako jedną z przyczyn targnięcia się na swoje życie podawali niepowodzenia w nauce[\[7\]](#). Z raportu Towarzystwa Przyjaciół Dzieci wynika, że od 1982 r. wzrasta liczba samobójstw wśród coraz młodszych uczniów. W 1989 r. 51 uczniów targnęło się na swoje życie (45 zgonów), w tym 18 dzieci do lat 14. W 1990 r. liczba samobójstw dziecięcych wzrosła do 82 (60 zgonów), w tym 29 dzieci do lat 14 (?Przyjaciel Dziecka? 1991). Wśród doniesień prasowych można znaleźć informację o samobójstwie małego chłopca, który

powiesił się na drzewie, a obok zostawił tornister i list pożegnany, w którym napisał, że już nie będzie przynosił rodzicom wstydu z powodu dwójek[\[8\]](#).

Kary fizyczne w szkołach mają również swoją historię. Dzieci były bite w szkołach w średniowieczu, w szkołach jezuickich oraz innowierczych (okres reformacji). Erazm z Rotterdamu przyrównywał szkoły do galer i katowni. Dopiero na przełomie XIX i XX stulecia dokonano przewrotu, głosząc hasła pajdocentryzmu. Dziecko znalazło się w centrum, wokół którego budowano system nauczania i wychowania.

Obecnie w szkołach polskich ? mimo oficjalnego zakazu stosowania kar fizycznych ? zdarzają się przypadki stosowania wobec uczniów tego rodzaju przemocy. Kary fizyczne są wyrazem bezsilności tych nauczycieli, którzy nie znajdują innych możliwości dyscyplinowania wychowanków. W 1986r. zebrano 365 wypracowań od uczniów klas VI-VIU z czterech szkół w Gdańsku na temat ich samopoczucia w szkole. Najwięcej uwag zawartych w wypracowaniach dotyczyło nauczycieli i ich stosunku do uczniów (71,1%). Na zły stosunek nauczycieli do dzieci wskazało 18,9% badanych. Uczniowie zaznaczyli, że nauczyciele zbyt często krzyczą, wyzywają młodzież, a także biją[\[9\]](#).

Dzieci raczej nie opowiadają rodzicom, że nauczyciel ich uderzył. Boją się, że rodzice dowiedzą się o ich złym zachowaniu czy złych ocenach. Boją się także interwencji rodziców u nauczyciela lub dyrektora szkoły, gdyż mogłoby to pogorszyć ich sytuację w szkole. Uczniowie są przekonani, że nie sposób wygrać z nauczycielem. Są również tacy rodzice, którzy domagają się od nauczycieli stosowania kar fizycznych.

Dziecko uderzone przez nauczyciela jest bezsilne, mimo że wie, iż nauczyciel nie ma prawa go bić. Nauczycielskiej egzekucji towarzyszy często rozbawienie kolegów, wyszydzanie znieważanego. U ukaranego dziecka może powstać żal i chęć zemsty, chęć czynienia na przekór wymaganiom nieakceptowanego nauczyciela. Nauczyciel stosując kary fizyczne, traci

autorytet, wywołuje niechęć do własnej osoby, oburzenie rodziców, kpiny ze strony uczniów[\[10\]](#).

Nie zawsze można zapanować nad dziećmi uczącymi się w przeładowanych klasach, liczących trzydzieści lub więcej uczniów.

Równie szkodliwym sposobem dyscyplinowania uczniów jest krzyk nauczyciela. Zdenerwowany nauczyciel często używa różnych złośliwych epitetów, upokarzających ucznia.

W okresie transformacji ustrojowej niepokoje nauczycieli związane z niskimi pensjami, możliwością utraty pracy mogą odbijać się na stosunkach interpersonalnych w szkole. Agresywność niektórych nauczycieli znajduje wyraz w wygórowanych wymaganiach, surowych ocenach, zmuszaniu dzieci do całkowitego podporządkowania się ich woli.

[\[1\]](#) Spionek H., *Rozwój i wychowanie małego dziecka*, PWN, Warszawa 1981, s. 66-67

[\[2\]](#) Przetacznikowa M., *Podstawy rozwoju psychicznego dzieci i młodzieży*, Warszawa 1973

[\[3\]](#) Jundziłł I., *Dziecko ? ofiara przemocy*, WsiP, Warszawa 1993

[\[4\]](#) Tamże

[\[5\]](#) Tamże

[\[6\]](#) Tamże

[\[7\]](#) Tamże

[\[8\]](#) Tamże

[\[9\]](#) Tamże, s. 88

[\[10\]](#) Tamże, s. 83

Jeśli potrzebujesz pomocy w pisaniu nowej pracy z pedagogiki, to polecamy serwis [pisanie prac z pedagogiki](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac.